

1834 2

97

97

ანგარიში დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრ ლორდ კერზონისა და ევროპაში საქართველოს ელჩის აკაკი ჩხენკელის პირველი შეხვედრის შესახებ. მანქანაზე ნაბეჭდი. ქართულ ენაზე

17. 03. 1921

4

53

1

ა ნ გ ა რ ი ე ნ ი

ლორდ კერზონისა და მინისტრ ა. ჩხენკელის პირველ შეხვედრისა 17 მარტს 1921წ. შეხვედრა გაგძელდა ნახევარი საათი, საუბარი წარმოებდა დრანგულათ, ა. ჩხენკელი იყო მარტო.

ა. ჩხენკელი: მაქვს პატივი გადმოქცეთ ჩემთვის წერილის ახლი. დიდი ხანი მსურდა თქვენი პირადი გაცნობა და დღეს ბედნიერი ვარ, რომ ჩემი მთავრობისაგან დავალეხული მაქვს ვითანამშრომლო თქვენი აღმატებულებასთან ჩემი ერის და დიდებრიტანეთის ერის მეგობრულ დამოკიდებულებათა განსამტკიცებლათ.

ჩემი მდგომარეობა, უნდა გაგიტყდეთ, იყო ძლიერ მძიმე, როცა ვხედავდი რომ ჩვენი მოკავშირენი არ იყვენ განწყობილი ჩემი მოსახმენათ, მაშინ როდესაც ისინი ელაპარაკებოდენ ანგორელებს, რომელთაც მოსკოვის ბოლშევიკებთან ერთად ვერაგულად თავს დავგვესწენ ომის გამოუცდადებლათ.

ლორდ-კერზონი:--მე არ მესმის, რატომ უნდა ყოფილიყო ყქვენი მდგომარეობა მძიმე, კონფერენციაზე ხომ ლაპარაკი გქონდა არა საქართველოზე, არამედ ოსმალეთის და საბერძნეთის ურთიერთ დამოკიდებულებაზე.

ა. ჩხენკელი:--მე იმედი მაქვს მომავალში, როცა კონფერენცია ისევ გაიხსნება, მეც ვიქნები მოსმენილი.

ლორდ-კერზონი:--პოო, მე არ ვიცი იქნება თუ არა კონფერენციის გაგძელება, ყოველ შემთხვევაში, იყავით დარწმუნებული, რომ, როცა კითხვა დადგება ოსმალეთის საზღვრებზე კავკასიის მხრით, ჩვენ მოგისმენთ.

ა. ჩხენკელი:--მოგეხსენებათ, რომ ჩვენი ხალხის მდგომარეობა ძნელია, მას საკმე კონდა მტერთან შვიდზე მეტ უფრო ძრავალ რიცხვთანაა, თან მტერს კონდა დაუღვეელი იარაღი და ამუნიცია, მაშინ როდესაც ჩვენს ჯარებს ორკვირაში შემთაკლდათ იგი, მაგრამ ისინი განაგრძობენ სასტიკ წინაღმდეგობას.

ლორდ-კერზონი:--მართლა, როგორია უკანასკნელი ცნებები?

ა. ჩხენკელი:--სწორეთ დღეს გადმოგვცემ Foreign Office-დან რომ ჩამოგარდნილა დროებითი ზავი ჩვენსა და ბოლშევიკების შორის; არ ვიცი, რას მთასწავებს ეს.

ლორდ-კერზონი:--დიახ, კართველ-ხალხის მდგომარეობა საწინლათ წნელია, ჩვენ ვსწუხვართ ძლიერ ამის გამო; ჩვენ მუდამ თანავჯგვრძობდით მას და ამიტომ იყო კიდევ გილანით ამის წინათ მისი დამოუკიდებლობა იურიდიულათ.

ა. ჩხენკელი:--კართველი ერი, მიუხედავათ ამ უბედურებისა, სასოწარკვეთილებას არ მიეცემა, მას საზოგადოთ არსჩვევია სასოწარკვეთილება, და ის გააგრძელებს ბრძოლას თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის. მართალია, მე ეს არის წავიკითხე გაზეთებში დიდ ბრიტანეთის ხელშეკრულებს ტექსტი მოსკოვის მთავრობასთან, აღსადებს თავის, désintéressement-ს ჩვენდამი,

მაგრამ მიუხედავად ამისა, ჩვენი წალწი და მთავრობა მაინც განაგრძობს იმედიან შენობებზე და დიდი-ბრიტანეთს, რომლის ინტერესები ასე ეთანხმება საქართველოს დამოუკიდებლობას. რუსეთის დღევანდელ მთავრობის მდგომარეობა არ შეიძლება ჩაითვალოს უზრუნველყოფილად; ჩვენ ვიცნობთ რუსეთს კარგად, გვიმოქმედონია იქა, გვაქვს გამოცდილება და ამიტომ ვდგირით, რომ იქაურთა მდგომარეობა შეაღებადია და კიდევ იქნება არა ერთი მოწინააღმდეგე შეიძლება, რომელიც ჩვენ და კავკასიის წალწიები ვისარგებლებო ჩვენი მიზნის მიხედვით, და დიდი-ბრიტანეთს ექნება შემთხვევა თავისი მძლავრი დახმარება. გაგვიწიოს.

ლორდ-კერზონი: - ჩვენ ვეცადეთ ამიერ კავკასიის წალწიების დაკავშირებას წარსულ სან-რემოში, გვირდოდა მოგვეჭინა შეთანხმება სამი რესპუბლიკისა, მაშინ სომხეთი და აზერბეიჯანიც თავისუფალი იყვნენ და შეიძლება ჩვენი დახმარებით თქვენი მდგომარეობის განმტკიცება. მაგრამ ეს კარგი შემთხვევა თქვენ გაუშვით, სწორედ საქართველოს დელეგაციამ არ ინება შეთანხმების საბოლოო მიღწევა.

ა. ჩხენკელი: - მე არ გახლდით მონაწილე სან-რემოს მოლაპარაკებისა, მაგრამ, რამდენათაც მე ვიცი, ჩვენი დელეგაცია შეიმდგანებოდა ერთი მოტივით, რომ სომხეთთან შეთანხმებით ბათუმის, თქვის რკინის გზის შესახებ არ ჩამოვგდო უნდობლობა ქართველ მამულისებთან საქართველოს მთავრობის მიმართ.

ლორდ-კერზონი: - არა, იქ საიმისთ არაფერი იყო, კითხვა ენებოდა მხოლოდ სომხეთის რკინის გზას, რომელსაც უნდა გაეგლო თქვენს ტერიტორიაზე. მე ვიმეორებ, თქვენი გაუშვით ძალიან მარჯვე შემთხვევა.

ა. ჩხენკელი: - შეიძლება, ჩვენ მოგვივიდა შეცდომა და ამაღ სახელმწიფოს არ უნდა გაემტყუნოს ეს, მაგრამ, როგორც მე ვიცი, იგი უკვე გაახსოვრა ჩვენმა მთავრობამ, როცა მან მოაწერა ხელი პირობას თფლისში, რომ ის თანაშემას გაყვანილი იქმნას ბათუმის თქვი სხვა ვინმესთან რკინის გზა. ჩვენ არასდროს არ ვაფორბოდით შეთანხმებას ჩვენი მეზობლებთან, თვით ამიერ კავკასიის კონფედერაციის იდეა ჩვენ, ქართველებს, გვეკუთნის; ჩვენ დაგაარსეთ პირველი კონფედერაცია, რომლის სათავეში მე თვითონ გახლდით, მაგრამ ბლშევიკების მიერ ჩვენდამი ვერაგულ შეკრულების შემდეგ ბრესტლიტოვსკში, თხმალონი თავს დაგვესხენ და დაგვიბრვიეს ჩვენი საერთო სახელმწიფო წყობილება. სწორედ დღესაც იგივე მოსკოვი და ანკონა გვანგრევენ; მე იმედი მაქვს ინგლისი დახმარებას გაგვიწევენ ამ მდგომარეობაში.

ლორდ კერზონი: - რუსეთის წინააღმდეგ დახმარებაზე ვერაწერს გერმანი, მხოლოდ თხმალეთის მიმართ დახმარება ჯერ კიდევ არაა დაგვიანებული. ზრესტ-ლიტოვსკის ზავი ხომ გაუქმებული და ანკონის დელეგაციამ სამი-ბეიმ გვიბრკ, რომ თხმალეთი ხელს წერ ახლებს საქართველოს ტერიტორიას,

ქ. ჩხენკელი: - თურქებს არაფერი დაუჯერებათ, ჩვენი მართლ მათთან ვერ შევთანხმდებით, საჭიროა ანტანტას და განსაკუთრებით ინგლისის მონაწილეობა ამ საქმეში.

ლ. კერზონი: - არ ვიცი, შეიძლება სამი-ბეი არ იყო გულ-წრფელი, მაგრამ ძალიანს კი გვარწმუნებდა.

ა. ჩხენკელი: - სამი-ბეის მე დიდი ხანია ვიცნობ, რაც ველაპარაკე მას ის შეიძლება გულწრფელი იყოს, თვით კავკასიელ პატრიოტსაც კი ეძანის თავის თავს, მაგრამ საეჭვოა, რომ ანგორას ნაციონალურ ყრილობას უმრავლესობა მისი აზრის იყოს; ყოველ შემთხვევაში, მე წავიკითხე ერთი ნოტა ანგორას მთავრობის ჩვენ მთავრობისადმი, რომელიც სიტყვა-სიტყვით იმეორებს რასაც თხმალეთი ამბობდა 1918 წელს, რომ მათ სრულად უსამართლოდ დაკარგეს ბათუმი, ყარსი, არდალანი ბერლინის კონგრესის შემდეგ, რომ იქ მუსულმანები ცხოვრობენ, რომ ბრესტ-ლიტოვსკის ზავმა უკვე დაუბრუნა მათ ეს ადგილები და სხვა.

ლ. კერზონი: - განაგრძეთ მოლაპარაკება ანგორის დელეგაციასთან, ვფიქრობ საქმე მოგვარდება.

ა. ჩხენკელი: - მთავრობა მაშინ, როცა ანტანტა და თქვენი მთავრობა დაგვემხარება, მე სწორედ ხვალ დილით მივდივარ პარიზში, რომ განვაგრძოთ მოლაპარაკება სამი-ბეისთან.

ლ. კერზონი: - კარგს იზამთ, როცა დაბრუნდებით, კიდევ ვილაპარაკებთ ამ საგანზე.

ა. ჩხენკელი: - ყარსი, არტანუჯი და ბათუმიც თხმალს მიერ დაკავებულნი იქნა მის მიერ ამიერ კავკასიის დომინაციას, რასაც ქართველი ერი ვერასდროს ვერ შეურიგდება. და თუ ქართველი ერი წინააღმდეგი გამოვა/ ვერას დროს ვერ შეესდგება ამიერ კავკასიის კონფედერაცია და თურქი არასდროს არ იქნება უზრუნველ-ყოფილი ჩრდილოეთიდან. მაგრამ, სამწუხაროდ, თხმალეთს ნაკლებათ ყავს ნამდვილი სახელმწიფო მოღვაწენი, რომ შეიგნონ ეს უბრალო რამ: მე ვიცნობ მათ კიდევ ტრაპეზუნდის კონფედერაციიდან/.

ლ. კერზონი: - მართალია, სამი-ბეიმ აშკარად განაცხადა რომ საქართველო კვაკუსთნეთია მომავალ კონფედერაციისთ, საქართველოს უმისოდ შეუძლებელიცაა თხმალეთის ჩრდილოეთიდან უზრუნველ-ყოფა.

ამით გათავდა ეს საყურადღებო ბავსი, ჩხენკელს ერთხელ კიდევ გააჩვენა კერზონის მდივანმა ^{ს. ბ. ბ. ბ.} რომ პირველიდან დაბრუნებისას მისთვის მიემართა დეტალებზე მოსალაპარაკებლად.

შ ა მ ა ტ ე ბ ა .

9

საუბრიდან შემთხვევით გამორჩა ორი ეპიზოდი:

1. შეხვედრისას ჩხენკელის მისაღმების შემდეგ კერზონმა სთქვა: თქვენ პარიზშიც უნდა წარმომადგენელი, მგონი? ჩხენკელმა უპასუხა დიახ, აგრეთვე რამშიც, კერზონი: - იყავით თუ არა რამში? აკ, ჩხენკელი: - არა ჯერ არ გზღებთ, ვაპირებ შემდეგ.

2. როცა ოსმალების მიერ თავდასხმაზე იყო ლაპარაკი, კერზონმა სთქვა: როგორც გავიხეე, საქართველოს მთავრობამ შეიძინა მთელი ოსმალები ბათუმში.

აკ, ჩხენკელი: - არა, მე მადნობა მთავრობის თავმჯდომარეში, რომ ოსმალები ჩვენს ნება-დასურველად შემოვიდნენ ჯერ არცაა და არცაა და შემდეგ ბათუმში; ჩვენ, ვინაიდან წარსული გვებრძოდა და ყოველ მხრიდან იძულებული ვიყავით უბრძოლველად დაგვეტოვებია ხსენებული ადგილები.

აკ, კერზონი: - ჩვენი ცნობები და სამიზნის ნათქვამი უნდა იყოს ერთმანეთს მიმართული, რომ საქართველოს მთავრობამ შეიძინა ოსმალები.

აკ, ჩხენკელი: - მე ამჟამის წინეთად მივიღე სტამბოლიდან დეპეშა, დამადასტურებელი იმისა, რაც მოგახსენეთ. სამიზნემ მეც მიმწერა, რომ თითქოს ოსმალებს ჯარი საქართველოს მთავრობის თანხმობით შემოსულიყოს ბათუმში და იქ თითქოს ოსმალებს ხარდლობას დაეტოვებინოს საქართველოს უზენაესობა და მისი მოხელენი.

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի ԳԼԽԱՎՈՐ ԿՈՄԻՏԵ
ՄԱԽՆ (Կ) ԳՄՐՈՒ
ԳՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
12 03 6.44 2010